

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/82751,Czyz-Wieslaw-Stanislaw.html>
2023-02-05, 04:44

Czyż Wiesław Stanisław

CZYŻ Wiesław Stanisław (2 V 1927, Lublin – 8 IV 2017, Kraków), fizyk. Syn Tomasza i Marii z domu Grzesik, nauczycieli.

Jego edukację w lubelskim gimnazjum przerwała wojna, więc maturę uzyskał w tajnym nauczaniu (VII 1944). Był żołnierzem AK w oddziale „Zapory”. Po wojnie ukończył studia matematyki na UMCS w Lublinie. Promotorem pracy dyplomowej (*Prawdopodobieństwo błędu w rachunkach przybliżonymi liczbami dziesiętnymi oraz pewne zastosowania w teorii równań różniczkowych*) był J. Mikusiński (18 III 1948). W 1948 przeniósł się do Krakowa i rozpoczął pracę w Instytucie Fizyki UJ. Doktorat uzyskał (1956) na podstawie rozprawy o oddziaływaniach spinowych w materii jądrowej. Niedługo potem został zatrudniony w utworzonym właśnie Instytucie Fizyki Jądrowej. Zorganizował tam Zakład Fizyki Teoretycznej i kierował nim przez 34 lata.

Podczas dwuletniego pobytu (1957–59) w Instytucie Nielsa Bohra w Kopenhadze zainteresował się fizyką wysokich energii. Potem był zapraszany do wielu wiodących ośrodków fizyki. Podczas pobytu w Stanfordzie, gdzie wówczas działał największy na świecie liniowy akcelerator elektronów, opracował wraz z Dirkiem Waleczką tzw. reguły sum, bardzo ważne narzędzie do badania struktury jąder atomowych przy użyciu rozpraszania elektronów wysokiej energii. W 1967 uzyskał tytuł profesora. W 1988 wrócił do pracy w Instytucie Fizyki UJ i pozostał tam do przejścia na emeryturę (1997).

Na pytanie o swą najważniejszą opublikowaną pracę Cz. wskazał *High-energy collisions of hadrons and nuclei*, „Proceedings of Florence Inaugural Conference of the European Physical Society”, 8–12 April 1969. Wybitnym osiągnięciem Cz. jest również opracowanie wraz z Andrzejem Białasem i M. Błeszyńskim modelu tzw. „zranionych

nukleonów”. Ich artykuł *Multiplicity Distributions in Nucleus-Nucleus Collisions at High-Energies*, „Nuclear Physics B111, 461 (1976) był już cytowany wieleset razy, a model „zranionych nukleonów” jest do dziś powszechnie stosowany w analizie zderzeń jądrowych.

W latach 1972–94 Cz. był redaktorem naczelnym „Acta Physica Polonica B”.

Został członkiem PAN w 1973, a członkiem PAU w 1989. Otrzymał prestiżową Nagrodę im. Marii Skłodowskiej-Curie oraz Nagrodę Fundacji Jurzykowskiego (USA).

[Od redakcji:] Pod naciskiem Służby Bezpieczeństwa Cz. zgodził się w 1961 uczestniczyć w wywiadzie naukowym jako TW „Jacek”, z czego wycofał się w 1963 (kiedy uznał, że zakres oczekiwanych od niego informacji przekracza granice tego, do czego czuł się zobowiązany jako obywatel PRL). Próbowano jednak skłonić go do dalszej współpracy aż do 1972, kiedy nastąpiła stanowcza odmowa.

A. Białas: *Wiesław Czyż, 2 V 1927 – 8 IV 2017*, „Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności”, 2016/2017, s. 223–226; *Członkowie Polskiej Akademii Nauk. Informator*, Warszawa 2011; UMCS – akta personalne; akta IPN Kr 009/8848, t. 1–2.

Andrzej Kajetan Wróblewski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)